

(AÇIK MEKTUP)

18 Mart 2023- İstanbul

**ADALET BAKANLIĞI'NA,
CEZA VE TEVKİF EVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE
TBMM İNSAN HAKLARI KOMİSYONU'NA
Ve
MECLİSTE MİLLETVEKİLİ BULUNAN PARTİ BAŞKANLIKLARI'NA**

Sayın Yetkili,

Bu yıl da “18 MART POLİTİK MAHPUSLARLA DAYANIŞMA GÜNÜ” vesilesi ile Türkiye hapishanelerinde yaşanan genel sorunlar yanında politik mahpuslara yönelik ayrımcı düzenleme ve uygulamalara dikkat çekmek, yaşanan sorunlara Anayasa ve Uluslararası insan ve mahpus hakları belgelerinde tanımlanan ilkeler çerçevesinde, eşitlik ve temel haklar esas alınarak çözüm üretilmesini istemek ve bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunanları göreve davet etmek üzere, bu mektubu kaleme almış bulunuyoruz.

6 Şubat'ta yaşanan ve ağır yıkıma yol açan deprem nedeni ile öncelikle depremin hapishaneler ve mahpuslar üzerinde yarattığı sonuçlar ve tehlikeler hakkında kamuoyunun bilgilendirilmemiş olmasından kaynaklı eksikliğe dikkat çekme ihtiyacı duymaktayız. 15 Mart 2023 günü Genel Merkezimiz tarafından yayınlanan “DEPREM BÖLGESİNDEKİ HAPİSHANELERDE YAŞANAN HAK İHLALLERİNİ İZLEME RAPORU” nda da belirtildiği üzere Malatya, Maraş ve Hatay Hapishanelerinde meydana gelen vakalar ve edinilen bilgiler mahpusların yaşam hakkını, işkence ve kötü muamele yasağını ihlal eder niteliktedir. Hapishane idareleri, mahpusların yaşam hakkını mutlak surette korumak zorundadır. 29.03.2020 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren “Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik”te deprem bir iç güvenlik sorunu olarak yer almaktadır. Oysa deprem bir güvenlik sorunu değil, yaşamsal tedbirlerin hızlıca alınması gereken bir doğal afettir. Anayasa 17 m., İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi 3.m. , Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi 6. m, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. Maddesi’de dahil uluslararası mevzuat yaşam hakkının korunması noktasında devlete pozitif ve negatif sorumluluklar yüklemektedir ve devlet mahpusların yaşam hakkını her koşul altında korumak için gerekli önlemleri almak zorundadır.

Bildiğiniz üzere; Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü açıklamasına göre 1 Mart 2023 tarihi

itbarıyla Türkiye'de 289.974 kapasiteli toplam 399 hapisanede 349.893 mahpus tutuluyor ve buna göre hapisanelerde %20.66 oranında kapasite fazlası **bulunuyor**

Mahpuslar; 2.560'ı 18 yaş altı çocuk, 14.377'si kadın, 200'ü LGBTİ+, 581'i engelli, 1453'ü ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü gibi tasnif edilmekle birlikte politik nedenlerle kaç mahpusun bulunduğu resmi istatistiklerde belirtilmemektedir. Ancak politik ya da toplumsal faaliyetler içindeki kişilere yönelik genel tutuklama eğilimine ek olarak, Cemaat suçlaması ile tutuklanan ve ceza alanlar ve son yıllarda özellikle sosyal medya paylaşımları üzerinden çok sayıda kişinin soruşturma ve cezaya maruz bırakıldığı gerçeği karşısında, politik nedenlerle hapiste bulunanların sayısında önceki yıllara göre artış var denilebilir. Ve bu alanda çalışan insan hakları örgütlerinin değerlendirmelerine göre bu sayı toplam mahpus sayısının %10-15 bandındadır.

03.03.2023 tarihinde yayınladığımız ve www.ihd.org.tr adlı web sitemizde yer alan 2022 yılı Marmara Bölgesi Hapishaneleri Hak İhlalleri Raporu'muza göre hapisanelerde 2022 yılında da sorunlar devam etmiş hatta önceki yıla göre belirgin bir artış göstermiştir.; Şubemize 2022 yılında 20' si Marmara Bölgesi hapisanelerinden olmak üzere 52 farklı hapisaneden toplam 395 başvuru yapılmıştır. Başvurucuların 2'si LGBTİ, 82'si kadın ve 311'1 erkek olup, 58'i adli ve 337 si politik nedenlerle hapiste bulunan mahpuslardır. 395 başvurunun her biri birden çok ihlal içermiş, başvurulardan tespit ettiğimiz ihlal sayısı 6 bin 805 olup, basın taraması yoluyla tespit ettiğimiz 1638 ihlal ile Marmara Bölgesi Hapishanelerinde yaşanan toplam ihlal sayısı 8 bin 443 olarak belirlenmiştir.

Raporumuzdan örnekleyerek; 14'ü Marmara Bölgesinde toplam **78'i ölüm olmak üzere 140 yaşam hakkına yönelik ihlal**; 2.421'i başvurulardan 636'sı basından toplam **3.057 işkence, kötü muamele ve onur kırıcı davranış**; 1.273'ü başvurulardan, 251'i basından toplam **1.524 sağlık hakkı ihlali**; 1.499'u başvurulardan 356'sı basından toplam **1.855 iletişim hakkı ihlali/tecrit**; 724'ü başvurulardan ve 239'u basından olmak üzere **toplam 963 Beslenme ve temiz suya erişim ihlali**, **541'i başvurulardan ve 223 basından olmak üzere 764 infazda eşitlik ilkesi ihlali** genel tabloyu yeterince açık ortaya koymaktadır.

Aşırı doluluk ve buna bağlı sorunlar giderek daha da büyük bir hal almış; salgın hastalık riski, mahpus sayısından az yatak, mahpus sayısından az yemek ve temizlik malzemesi verilmesine

kadar çeşitli sorunlar akıl almaz boyutlara varmıştır. 40 kişilik koğuşa 15 kişilik yemek verilmesi, 20 kişilik koğuştaki 70 kişinin tutulması, 40 kişiye haftada 10 litre içme suyu kotası uygulanması , 5 kişiye bir yatak verilmesi gibi durumlar neredeyse sıradanlaşmıştır.

İHD Merkezi Hapishaneler Komisyonu'nun Nisan 2022 tarihinde açıkladığı ve her gün yeni eklemelerle artan " Hasta Mahpus Listesi'ne göre Türkiye hapishanelerinde 651'i ağır olmak üzere 1517 mahpus tespit edilmiş, İç Anadolu Bölgesi Hapishaneleri 2022 Raporu'na göre tespit edilen 78 ölümün ise; 36'sı hastalık, (2'si 17 yaş altı) 16 mahpus intihar ve (2'si kadın) 25 mahpus "şüpheli" ölüm olarak kayıtlara geçilmiştir

Hapishaneler hastalık merkezlerine ve ölüm evlerine dönüşmüştür. Mahpusların sağlık ve yaşam haklarını korumak zorunda olan yetkililer kalıcı bir çözüme dair adım atmamakta direnmektedir. Hasta mahpusların yaşadıkları sorunların çözümü için söz veren Adalet Bakanlığı tarafından 02.01.2023 tarihinde çıkarılan "**Sürekli Hastalık, Sakatlık ve Kocama Sebebiyle Kişilerin Cezalarının Hafifletilmesi veya Kaldırılması Hakkında İşlemler**" başlıklı **20/1 nolu genelge** Anayasa'nın 104. Maddesi kapsamında Cumhurbaşkanının af yetkisi üzerinden 2006 tarih ve 20 sayılı genelgenin yeniden hatırlanmasının ötesine geçememiştir. Hasta mahpuslar için kritik önemdeki **5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 16. Maddesi** ve bu maddeden kaynaklı sorunlar tartışma dışı bırakılarak hasta mahpuslar ölüme terk edilmişlerdir.

Sağlık ve tedavi hakkına erişimde yaşanan sorunların hastalık nedeniyle ölümlerin artışı ile paralellik gösterdiği bilinmekle birlikte, genelde işkence, kötü muamele ve onur kırıcı davranışlar ve özelde ağırlaşan tecrit ile intihar ve şüpheli ölümler arasında da paralellik olduğu görülmektedir. Yaşam hakkına yönelik ölümlerle sonlanan ihlaller dışında, intihar girişimi, intihara zorlama, ölüm tehdidi ve can güvenliğine yönelik saldırılar da devam etmiş ve raporumuzda 2022 yılı içerisinde ölümlere ek olarak bu yönlü 105 ihlal tespit edilmiştir.

Gelen başvurularda, fiziki baskıya maruz kalan mahpuslar üzerinde yoğun bir psikolojik baskı da kurulduğu, mahpusların kamerasız ortamlarda ve süngerli odada darp edildikleri, hücrelere ip atılarak, kesici aletler bırakılarak intihara zorlandıkları bildirilmektedir. Yine, özellikle çıplak arama, ağız içi araması, küfür ve hakaret gibi onur kırıcı davranışların ve hukuk dışı keyfi uygulamaların psikolojik baskıyı ağırlaştırdığı görülmektedir. Sorunlarının çözümü için muhatap bulamayan, adalete erişimi engellenen mahpusların bu dönemde yine hak ihlallerini önlemek için

açlık grevlerine başvurdukları görülmektedir. Açlık grevi ve ilişkili hak ihlallerine dair 83'ü başvurulardan olmak üzere raporumuza 142 ihlal yansımıştır.

2022 yılının ilk 3 ayında etkili olan COVID 19 Pandemisi bahane edilerek sürdürülen hak gasplarının ekseriyeti ve özellikle tecrit yıl boyunca devam ettirilmiştir. Tecrit, gerek yaygınlaşması nedeniyle ve gerek S ve Y Tipi hapisanelerin açılması ile başlıca bir sorun ve sorun kaynağı haline gelmiş, buna rağmen 2022 yılında 9 Y Tipi hapisane daha açılmıştır.

Hapiste tutulan özellikle çocuk, LGBTİ, kadın, yabancı, yaşlı, engelli ve politik mahpuslar bakımından ayrımcı yaklaşım ve infazda eşitlik ilkesine aykırılıklar bu dönemde de devam etmiş, politik nedenlerle tutuklu bulunanlar bakımından mevzuatla desteklenen ayrımcı yaklaşım ve uygulamalar ciddi boyutlara varmıştır. Şartlı tahliyeden hastaneye sevkler kadar neredeyse her alanda politik nedenlerle tutuklu bulunanlara ayrımcılık uygulanmaktadır. Ayrımcı uygulamalar, politik mahpuslar kadar olmasa da adli nedenlerle hapiste bulunan mahpuslar için de söz konusu olmaktadır. Bu nedenle artan sayıda adli mahpusun sorunları çözebilmek için açlık grevi yaptığı bilinmektedir.

Açık ceza infaz kurumuna ayrılma, denetimli serbestlik ve koşullu salıverilmeden faydalanması gereken mahpusların olumsuz 'iyi hal' değerlendirmesi ile bu haklarından mahrum bırakılmaları uygulaması politik mahpuslar başta tüm mahpusların özgürlüğüne ağır tehdit haline gelmiştir. Mahpusun "örgütlü" mahpusların koğuşunda kalıyor olması, mahpusa gelen görüşçü, kimin para yatırdığı, okuduğu kitaplar, halay çekmesi, kutlama ya da anma yapması, hatta görüşe gelenlerin tutumları vb. durumların olumsuz iyi hal değerlendirmesine gerekçe yapıldığı ve mahpusların tahliyesinin engellendiği yönünde şikayetler giderek artmaktadır. **Bu durum 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Gözlem ve sınıflandırma merkezleri" başlıklı 13. maddesi ile "Hükümlülerin değerlendirilmesi ve iyi halin belirlenmesi" başlıklı 89. maddesi uyarınca çıkarılan Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik'in 01.01.2021 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte yoğun olarak tartışılmaya başlanmıştır.** Bu konuda hapisanelerin idare ve Gözlem Kurullarına tanınan geniş takdir yetkisinin ayrımcılığa ve hak gaspına neden olacak şekilde kötüye kullanıldığı mahpusların ortak şikayeti haline gelmiştir

Bilindiği üzere infaz hukukunun evrensel ilkelerine göre; ceza infazında suç değil ceza esas

alınır. Devletle mahpus arasındaki ilişki ceza üzerinden sürdürülür. Ve hakkında hüküm verilen kişiler infaz bakımından eşitlenir.

5275 Sayılı CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN'un "infazda temel ilke" başlıklı 2. maddesi : *"Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar, hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefi inanç, milli veya sosyal köken ve siyasi veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçler ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanır.*

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." Diyerek bu ilkeyi benimsediğini göstermekte ancak devam eden maddelerinde bu ilkeye aykırı düzenlemeler içermektedir.

Özellikle **"Diğer Cezalar, Tedbirler, Koşullu Salıverilme ve Tutukluluk"** başlıklı bölümde denetimli serbestlik, açık cezaevine ayrılma, koşullu salıverme koşulları ve süreleri bakımından ceza infazında suç türlerinin esas alındığı görülmektedir.

Muhafif tutumlarından dolayı hapsedilmiş kişiler olarak tanımlanan "politik mahpuslar bakımından istisnai ağırlaştırılmış infaz rejimi uygulanmakta, politik mahpuslar aynı cezayı almış diğer mahpuslardan daha uzun süre özgürlüğünden mahrum bırakılmakta, tecrit gibi daha ağır infaz koşullarına tabi tutulmaktadır.

"Ağırlaştırılmış Müebbet Hapis Cezası'nın infazında, AİHM kararlarına rağmen politik mahpuslara ayrımcı uygulama devam etmekte, ölene kadar, ağır hak yoksunlukları altında ve ağır tecrit koşullarında hapiste tutularak, idam cezasına eş bir pratik sürdürülmektedir.

Ceza İnfaz Kanunu'nda yer alan evrensel insan hakları ve infaz hukuku ilkelerine aykırı bu düzenlemelerden dönülmesi gerekirken, en uç örnek denilebilecek **İmralı Kapalı Ceza ve Tutukevi İç Yönetmeliğine bağlı infaz uygulamasında görüldüğü** üzere kişiye özel infaz uygulaması devam ettirilmekte, yeni düzenlemelerle bu ayrıcalıklar ve ayrımcı tutum güçlendirilmektedir.

14 Nisan 2020 tarihinde kabul edilen ertesi gün Resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren **7242 sayılı CEZA VE GÜVENLİK TEDBİRLERİNİN İNFAZI HAKKINDA KANUN İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN** ve 29 Aralık 2020 tarihinde Resmi

Gazetede yayınlanarak 01.01.2021 de yürürlüğe giren **GÖZLEM VE SINIFLANDIRMA MERKEZLERİ İLE HÜKÜMLÜLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE DAİR YÖNETMELİK** uygulamaları; sağlık, yaşam hakkı ve özgürlük hakkı bağlamında eşitsizliği daha da derinleştirmiştir ve **Türkiye’de infaz rejimi politik mahpusları halen düşman hukuku ile karşılamaktadır.**

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’un üstte belirttiğimiz 2. Maddesi yanında “Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler” alt başlıklı 6. Maddesi 1/b fıkrası; “ ...Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir...” 1/c fıkrası;” Hükümlünün kanun ve yönetmeliklerle tanınmış haklarının dokunulmazlığını sağlamak üzere cezanın infazında ve iyileştirme çabalarında kanunilik ve hukuka uygunluk ilkeleri esas alınır.” 1/e fıkrası; “Cezanın infazında adalet esaslarına uygun hareket edilir...” 1/f fıkrası; “ ...Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur.” Demektedir.

Anayasa, İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Herhangi Bir Biçimde Tutuklanan veya Hapsedilen Kişilerin Korunmasına İlişkin Prensipler Bütünü, AB Temel Haklar Şartı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kuralları ile tavsiye niteliğindeki kararları, AİHM kararları ve benzeri belgeler; çözüm için evrensel ilkeleri göstermekte, burada kısaca değindiğimiz, mahpuslar bakımından “yaşamsal” önemdeki sorunların çözümü için yetkililerin bu ilkeler çerçevesinde çözüm üretmesi beklenmektedir.

18 Mart Politik Mahpuslarla Dayanışma Günü vesilesi ile bir defa daha; yukarıda özetlediğimiz sorunların üstte dayanaklarını belirttiğimiz evrensel ceza infaz hukuku ilkeleri çerçevesinde çözüme kavuşturulması ile mahpusların yaşam ve sağlık haklarından başlayarak temel haklarının korunması için, mevzuat ve uygulamada hak ihlallerine neden olan düzenleme ve durumlara derhal son verilmesi doğrultusunda tüm sorumlu kişi ve kurumları göreve davet ediyoruz.

***İnsan Hakları Derneği
İstanbul Şubesi
Hapishane Komisyonu***